

ŚRODKI ZABEZPIEZAJĄCE W TURECKIM PRAWIE KARNYM¹

ÖZEN INCI*
PIOTR GÓRALSKI**

DOI: 10.26399/iusnovum.v13.1.2019.11/o.inci/p.goralski

1. UWAGI WSTĘPNE

Tureckie prawo karne wykazuje specyficzny charakter, bowiem obowiązuje w państwie znajdującym się na rozdrożu: z jednej strony Turcja jest uważana za jedno z centrów kulturowych islamu, z drugiej wszakże strony, po reformach zapoczątkowanych na początku XX w. przez Mustafę Kemala Atatürka, kraj ten przeszedł proces niezwykle pogłębionej modernizacji, westernizacji i laicyzacji, upodabniając się do wielu państw zachodniego kręgu kultury prawnej². Pierwszy, nowoczesny turecki kodeks karny z 1926 r. został ukształtowany głównie przez silne wpływy włoskiej nauki prawa oraz tamtejszą praktykę sądową³. Ten wpływ nie dotyczył wszakże środków zabezpieczających, które już wówczas zostały zamieszczone w tureckim

* dr, asystentka, Katedra Prawa Karnego oraz Prawa Karnego Procesowego Uniwersytet Aydin w Stambule (Istanbul Aydin University), Turcja; e-mail: ozeninci@gmail.com

** dr hab., adiunkt, Katedra Prawa Karnego Materialnego Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Uniwersytet Wrocławski; e-mail: piotr.goralski@uwr.edu.pl

¹ Niniejszy tekst stanowi poszerzone, dokonane przeze mnie tłumaczenie referatu wygłoszonego przez dr Özen İnci w dniu 3 września 2018 r. w języku niemieckim na wydziale prawa Uniwersytetu w Augsburgu, uzupełnione następnie dodatkowymi źródłami oraz moimi uwagami odnośnie polskiego prawa karnego (przyp. Piotr Góralski).

² S.P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji*, Warszawa 2006, s. 234–244.

³ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch. Deutsche Übersetzung und Einführung*, Berlin 2008, s. 1; A. Sözüer, *Die Reform des türkischen Strafrechts*, „Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft” (ZStW) 2007, nr 3, s. 91; F.S. Mahmutoglu, *Das neue türkische Strafgesetzbuch. Allgemeiner Teil*, „Annales” 2006, rocznik XXXVIII, nr 55, s. 35 (zob. też www.dergipark.gov.tr/download/article-file/6964); Z. Dağasan, *Von der Sünde zur Strafrecht – Strafrechtstheorie in der türkischen Rezeptions – und Kodifikationsgeschichte*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt:3 Sayı:1 Yıl 2012, s. 384 (zob. też www.dergipark.gov.tr/download/article-file/208413).

kodeksie karnym. Podczas gdy sankcje te miały bardzo rozbudowany charakter we włoskim kodeksie karnym⁴, to ich zakres w kodeksie tureckim był dość ograniczony: przewidziano tam jedynie internację psychicznie chorych sprawców czynów zabronionych w zakładach psychiatrycznych, leczenie odwykowe przestępców uzależnionych od alkoholu lub narkotyków oraz środki zabezpieczające stosowane względem osób nieletnich, które dopuściły się zachowań karalnych⁵. Obecnie to się zmieniło: zakres tych środków oraz ich postaci istotnie zostały rozszerzone⁶. Droga do tego stanu była jednak dość długa, bowiem pierwsze prace nad nowym, tureckim kodeksem karnym podjęto jeszcze w 1987 r. i trwały one z przerwami do roku 2003, kiedy to ostateczny projekt nowego kodeksu karnego został przedstawiony w parlamencie⁷. Uważa się, że uregulowania części ogólnej tego projektu pozostawały tradycyjnie, głównie pod wpływem włoskiej nauki prawa karnego, natomiast część szczególna kodeksu ukształtowana została w dużej mierze w oparciu o przepisy francuskie. Na ostatnim etapie prac nad projektem widoczny był też poważny wpływ poglądów naukowców tureckich, którzy kształcili się w Niemczech⁸. Wydaje się jednak, że jeżeli chodzi o uregulowanie środków zabezpieczających, to ich kształt normatywny w obowiązującym obecnie tureckim kodeksie karnym ma charakter swoisty i nie stanowi prostego przeniesienia przepisów karnych żadnego z państw, na którym wzorowali się twórcy przepisów tureckich, ale raczej swoistą ich syntezę.

Turecki kodeks karny (*Türk Ceza Kanunu*) z dnia 26 września 2004 r.⁹ (dalej jako t.k.k.) zawiera środki zabezpieczające w drugiej części księgi pierwszej. Jest to odrębny, obok kar, rodzaj sankcji zamieszczonych w tym akcie prawnym. Katalog kar w tureckim kodeksie karnym obejmuje obostrzoną karę dożywotniego pozbawienia wolności, karę dożywotniego pozbawienia wolności, terminową karę pozbawienia wolności oraz grzywnę wymierzaną w stawkach dziennych¹⁰. Z kolei

⁴ W czasie uchwalenia, a następnie wejścia w życie tureckiego k.k. z 1926 r. we Włoszech obowiązywał klasycyzujący k.k. Zanardello z 1890 r. Jednakże w 1921 r. został opracowany projekt k.k. Ferriego, który wychodząc z założeń szkoły pozytywistycznej opierał się wyłącznie na środkach obrony społecznej, odrzucając ideę winy i kary. Po upadku tej propozycji ustawodawczej w 1925 r. powołano komisję kodyfikacyjną, którą kierował A. Rocco. Komisja ta opublikowała w 1929 r. ostateczny projekt k.k., który oprócz kar przewidywał niezwykle rozbudowany system środków zabezpieczających. Kodeks karny Rocco z 1930 r. zaczął we Włoszech obowiązywać w 1931 r. Zob. szerzej: M. Filar, *Prawo karne we Włoszech* [w:] *Prawo karne niektórych państw Europy Zachodniej*, S. Frankowski (red.), Warszawa 1982, s. 65–69 i s. 95–96 oraz s. 99–105.

⁵ S. Tellenbach, *Einführung in das türkische Strafrecht*, Freiburg im Breisgau 2003, s. 58 (zob. też www.mpicc.de/files/pdf1).

⁶ S. Tellenbach, *Zum neuen türkischen Strafgesetzbuch*, Konrad Adenauer Stiftung – Auslandsinformation (KAS) 2005, nr 4, s. 84 – www.kas.de/wf/doc/kas_6625-544-1-30pdf

⁷ *Ibidem*, s. 79; A. Sözüer, *op. cit.*, s. 91.

⁸ S. Tellenbach, *Zum neuen türkischen...*, s. 79.

⁹ Ustawa ta weszła w życie w dniu 1 czerwca 2005 r. (ustawa nr 5237, dziennik urzędowy nr 25611 z dnia 25 października 2004 r.).

¹⁰ S. Tellenbach, *Zum neuen türkischen...*, s. 83; F.S. Mahmutoglu, *op. cit.*, s. 47. Terminowa kara pozbawienia wolności jest w Turcji wymierzana w granicach od 1 miesiąca do 20 lat (art. 49 ust. 1 t.k.k.). Zgodnie z postanowieniami Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, której Turcja jest stroną od 1954 r., przestępca skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności może się ubiegać o zwolnienie z niej. Obostrzona kara dożywotniego pozbawienia wolności różni się od podstawowej postaci tej formy kary wyłącznie surowszym rygiem jej

do środków zabezpieczających turecki ustawodawca zaliczył: zakaz korzystania z określonych uprawnień (art. 53 t.k.k.), przepadek przedmiotów oraz przepadek korzyści majątkowej (art. 54–55 t.k.k.), środki stosowane w stosunku do nieletnich dzieci (art. 56 t.k.k.), środki realizowane względem przestępców chorych psychicznie (art. 57 t.k.k.), środek znajdujący zastosowanie względem recydywistów i przestępców szczególnie niebezpiecznych (art. 58 t.k.k.), jak również wydalenie obcokrajowca poza granice Turcji (art. 59 t.k.k.) oraz środki zabezpieczające orzekane przez sądy wobec osób prawnych (art. 60 t.k.k.)¹¹. Tureckie prawo nie przewiduje już natomiast swoistego, prymitywnego środka zabezpieczającego, jakim w istocie, przez całe wieki była kara śmierci, orzekana w stosunku do najbardziej niebezpiecznych przestępców¹².

Podobnie jak ma to miejsce w innych systemach europejskiego prawa karnego, również w prawie tureckim różnica pomiędzy karami a środkami zabezpieczającymi polega głównie na tym, że kary są traktowane jako sankcje stosowane wobec przestępców w pełni poczytalnych, odpowiadających na zasadzie winy. Z kolei środki zabezpieczające orzekane są przede wszystkim w oparciu o kryterium niebezpieczeństwa grożącego społeczeństwu ze strony sprawcy: to niebezpieczeństwo może być powodowane m.in. przez niepoczytalność przestępcy w chwili dokonywania przezeń czynu zabronionego¹³. Niektóre środki zabezpieczające, występujące w tureckim kodeksie karnym są w istocie karami dodatkowymi, które mogą być orzekane przez sądy obok kar zasadniczych¹⁴, jeżeli zastosowanie wyłącznie kary samoistnej nie wystarczyłoby w przypadku konkretnego przestępcy do osiągnięcia wobec niego zadań prewencyjnych stawianych przed prawem karnym¹⁵. O ile jednak możliwe jest np. warunkowe zawieszenie wykonania kary, to w doktrynie

odbywania i nie oznacza, że skazany będzie przebywał w więzieniu bezwzględnie do końca życia.

¹¹ S. Tellenbach, *Zum neuen türkischen...*, s. 83; M.E. Artuk, *Sicherungsmaßnahmen*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2010, vol. XIV, nr 2 (Zob. też www.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/14_2_8.pdf).

¹² Kara śmierci po raz ostatni została wykonana w Turcji w 1984 r. Formalnie zniesiono ją za przestępstwa popełnione w czasie pokoju w roku 2002. Obecnie, zmieniony w roku 2004 art. 38 ust. 10 konstytucji tureckiej stanowi, iż „Nikt nie może być skazany na karę śmierci”. Zob. szerzej: *Konstytucja Republiki Tureckiej* z dnia 7 listopada 1982 r., ustawa nr 2709, dziennik urzędowy nr 17863 z dnia 9 listopada 1982 r.; K. Wojciechowska-Litwinek, D. Haftka-Isik, K. Stanek, Ö. Emiroğlu (tłum.), *Konstytucja Republiki Tureckiej (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası)*, Warszawa 2013, s. 77; Zob. też S. Tellenbach, *Einführung in das türkische...*, s. 5.

¹³ B. Öztürk, M.R. Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbiri Hukuku*, Ankara 2016, s. 505; T. Demirbas, *Ceza Hukuku Genel Hükmümler*, Ankara 2013, s. 609; İ. Özgenc, *Ceza Hukuku Genel Hükmümler*, Ankara 2014, s. 760. W kwestii odróżnienia kar od środków zabezpieczających zob. V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler*, Ankara 2017, s. 361. Bardziej szczegółowo przesłanki stanu niebezpieczeństwa są omawiane w pracy M.E. Artuk, A. Gökçen, C. Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükmümler*, Ankara 2014, s. 851.

¹⁴ B. Öztürk, M.R. Erdem, *op. cit.*, s. 506; T. Demirbas, *op. cit.*, s. 609; İ. Özgenc, *op. cit.*, s. 360.

¹⁵ Na temat różnic pomiędzy karami a środkami zabezpieczającymi wypowiedział się kilkakrotnie turecki trybunał konstytucyjny, podkreślając, że środki zabezpieczające nie mogą być traktowane jako kary – zob. np. postanowienie tureckiego trybunału konstytucyjnego z dnia 9 marca 1971 r. (1970/42E, 1971/30K).

prawa tureckiego dominuje pogląd, że instytucja ta nie jest właściwa dla środków zabezpieczających i nie powinna mieć do nich zastosowania¹⁶.

Kolejna różnica pomiędzy karami a środkami zabezpieczającymi polega na tym, że kary mają charakter sankcji ukierunkowanych retrospektywnie: ich wymiar opiera się zatem na okolicznościach czynu, który został przez sprawcę popełniony oraz jest wyrazem odwetu za popełniony czyn. Oprócz celu sprawiedliwościowego kary realizują również funkcje w zakresie prewencji szczególnej i ogólnej. Natomiast do celów spełnianych przez środki zabezpieczające należy zaliczyć wyłącznie działanie indywidualno-prewencyjne wyrażające się w szczególności w leczeniu oraz w szeroko rozumianej resocjalizacji (w tym oddziaływaniach wychowawczych) wobec sprawców przestępstw¹⁷.

Z kolei elementem, który łączy realizację zarówno kar, jak i środków zabezpieczających w tureckim prawie karnym, jest podleganie obu tych rodzajów sankcji zasadzie legalizmu („*nulla poena sine lege*”)¹⁸, wyrażonej zarówno w art. 38 ust. 1 konstytucji Turcji¹⁹, jak też w art. 2 tureckiego kodeksu karnego²⁰. Natomiast pomimo odróżniania kar i środków zabezpieczających ustawodawca turecki nie uregulował wyraźnie wielu istotnych zagadnień zawartych w części ogólnej kodeksu karnego w odniesieniu do drugiej z wymienionych tu kategorii sankcji. Do takich kwestii należy np. problem stosowania względem środków zabezpieczających zasady „*lex retro non agit*” czy wpływ na realizację tych środków takich instytucji jak amnestia, indywidualne uwolnienie od kary oraz przedawnienie karalności przestępstwa²¹. Niemniej, jeżeli chodzi o zasadę niedziałania prawa wstecz, to jednak dominuje w nauce tureckiego prawa karnego pogląd, że zasadę tę należy uważać za element innej, szerszej, wspomnianej wcześniej reguły „*nulla poena sine lege*”, skoro zaś zasada legalizmu została w tureckiej konstytucji i w kodeksie karnym tego kraju wyraźnie odniesiona nie tylko wobec kar, ale jednoznacznie objęto nią również środki zabezpieczające, to należy uznać, że również reguła „*lex retro non agit*” odnosi się do środków zabezpieczających. W tym kierunku zdaje się też podążać orzecznictwo tureckich sądów.

Dodać tu jeszcze należy, że w odróżnieniu od sankcji typu administracyjnego, środki zabezpieczające może orzekać wyłącznie sędzia, nie zaś urzędnik państwowy, a ich regulacja nie powinna się znajdować w akcie normatywnym niższego rzędu niż ustawa²².

¹⁶ M.E. Artuk, *Sicherungsmaßnahmen...*, s. 214.

¹⁷ T. Demirbas, *op. cit.*, s. 608; M.E. Artuk, A. Gökçen, C. Yenidünya, *op. cit.*, s. 857; İ. Özgenc, *op. cit.*, s. 760; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 360; M.E. Artuk, *Sicherungsmaßnahmen...*, s. 203.

¹⁸ M.E. Artuk, *Sicherungsmaßnahmen...*, s. 201.

¹⁹ K. Wojciechowska-Litwinek, D. Haftka-Isik, K. Stanek, Ö. Emiroğlu, *op. cit.*, s. 76–77.

²⁰ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 13–14.

²¹ M.E. Artuk, *Sicherungsmaßnahmen...*, s. 207–215.

²² *Ibidem*, s. 191. Wynika to też jednoznacznie z treści art. 38 ust. 3 tureckiej konstytucji. Zob. K. Wojciechowska-Litwinek, D. Haftka-Isik, K. Stanek, Ö. Emiroğlu, *op. cit.*, s. 77.

2. RODZAJE ŚRODKÓW ZABEZPIECZAJĄCYCH W TURECKIM PRAWIE KARNYM

2.1. ZAKAZ KORZYSTANIA Z OKREŚLONYCH UPRAWNIENÍ

Turecki kodeks karny przewiduje, że tytułem środka zabezpieczającego za popełnienie przestępstwa, sąd może orzec następujące zakazy²³:

- zakaz przyjmowania trwałych, przejściowych lub czasowo ograniczonych zadań w służbie publicznej;
- zakaz wykonywania obowiązków należących do zakresu władzy rodzicielskiej lub opiekuńczej. Zakaz ten nie może towarzyszyć wymierzenu kary z warunkowym jej zawieszeniem, jak również nie obowiązuje w przypadku warunkowego zwolnienia z odbywania kary. W tych dwóch przypadkach sprawca przestępstwa może korzystać ze swoich uprawnień wobec osób poddanych jego opiece, a zwłaszcza dzieci, w zakresie rodzicielskiej troski, opieki lub pomocy (art. 53 ust. 3 t.k.k.);
- zakaz wykonywania czynności kierowniczych lub nadzorczych w fundacjach, stowarzyszeniach, związkach zawodowych, związkach pracodawców, w firmach, przedsiębiorstwach, spółdzielniach oraz w partiach politycznych;
- zakaz wykonywania zawodu oraz zakaz wykonywania czynności usługowych przez osobę niezatrudnioną na etacie, jak również zakaz trudnienia się rzemiosłem przez osobę, która uzyskała status rzemieślnika na podstawie decyzji profesjonalnej organizacji zawodowej, mającej status instytucji publicznej lub korporacji prawa publicznego. W tym przypadku sąd może jednak – na podstawie własnego uznania – uwzględniając okoliczności przestępstwa oraz sytuację osobistą, tudzież społeczną sprawcy, nie orzekać tego środka zabezpieczającego²⁴.

Wskazane zakazy, orzekane przez sąd jako postaci środków zabezpieczających i sprowadzające się do cofnięcia określonych uprawnień, mogą być zastosowane tylko wówczas, gdy orzekana jednocześnie kara ma charakter bezwzględny: środka tego nie można natomiast orzec obok kary, która została warunkowo zawieszona i ma postać krótkoterminowej kary pozbawienia wolności²⁵ – wynika to z treści art. 53 ust. 4 t.k.k. Środek tego rodzaju nie ma też zastosowania wobec przestępców, którzy w chwili czynu nie ukończyli 18 roku życia. Dla możliwości jego wdrożenia – które jest pozostawione uznaniu sądu – nie ma znaczenia rodzaj orzeczonej jednocześnie kary: może to być zarówno kara pozbawienia wolności, jak i kara grzywny. Ta postać środka zabezpieczającego trwa przez okres połowy wymierzonej jednocześnie kary pozbawienia wolności, a jego realizacja następuje po zakończeniu

²³ Skoro ustawa nakazuje stosować tego typu środki wobec sprawców przestępstw, oznacza to, że ten rodzaj środka zabezpieczającego znajduje zastosowanie względem sprawców poczytalnych w chwili popełnienia czynu zabronionego. Zob. M. Koca, İ. Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2009, s. 520.

²⁴ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 42–43.

²⁵ Zgodnie z treścią art. 49 ust. 2 t.k.k. przez krótkotrwałą karę pozbawienia wolności należy rozumieć karę, która nie trwa dłużej niż okres roku. Zob. S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 37.

jej odbywania. Z kolei w przypadku zastosowania tego środka obok orzeczonej samoistnie kary grzywny, jego wykonanie również następuje po zakończeniu egzekucji grzywny, a realizacja zakazu (lub zakazów) trwa przez okres połowy liczby nałożonych na sprawcę stawek dziennych wskazanej tu kary (art. 53 ust. 5 t.k.k.)²⁶.

Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, że w treści art. 53 ust. 1 t.k.k. została zawarta ogólna zasada, iż omawiany tu rodzaj środka zabezpieczającego może być stosowany wyłącznie wobec zachowań karalnych mających charakter umyślny. Jednakże przepis określony w treści art. 53 ust. 6 t.k.k. zawiera wyjątek od tej reguły: mianowicie, jeżeli sprawca dopuści się przestępstwa nieumyślnego, w ten sposób, że nadużyje on swoich kompetencji zawodowych lub umiejętności artystycznych, bądź też popełni przestępstwo komunikacyjne w wyniku niedochowania należytą ostrożności w ruchu drogowym, wówczas sąd również może orzec zakaz wykonywania zawodu lub wykonywania czynności artystycznych, względnie – w przypadku nieostrożnych kierowców – zakaz prowadzenia pojazdów na okres od 3 miesięcy do 3 lat²⁷. Jak widać, jest to swoisty środek zabezpieczający, którego realizacja jest ograniczona czasowo i przyjmuje postać sankcji względnie określonej.

Omawiany tu rodzaj środka zabezpieczającego, oprócz klasycznej formuły, zgodnie z którą jest on orzekany przez sąd, może też przyjąć postać prawnego skutku skazania na karę pozbawienia wolności – jest to zresztą wyraźnie podkreślone w treści art. 53 ust. 1 t.k.k.²⁸. Jak każdy skutek prawny skazania, również zakaz korzystania z określonych uprawnień powstaje samoistnie z mocy ustawy wraz z momentem uprawomocnienia się orzeczenia. W takim przypadku sąd nie orzeka o zastosowaniu tego środka zabezpieczającego, którego okres realizacji kończy się wraz z upływem wykonania kary²⁹. Warunkiem zastosowania tej postaci środka zabezpieczającego jest skazanie sprawcy za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności, przy czym nie ma znaczenia surowość wymierzonej kary. Ów prawny skutek skazania nie następuje więc jako następstwo orzeczenia wyłącznie kary grzywny³⁰.

Dodać tu należy, że do 2015 r. turecki kodeks karny przewidywał w art. 53 ust. 1 lit. b jeszcze jeden środek zabezpieczający, a mianowicie zakaz czynnego i biernego prawa wyborczego oraz realizacji przez sprawcę innych praw politycznych, jednakże zakaz ten został decyzją trybunału konstytucyjnego uznany za naruszający zasady tureckiej ustawy zasadniczej i w konsekwencji tego orzeczenia przestał obowiązywać³¹.

²⁶ W treści art. 52 ust. 1–2 t.k.k. przewidziano, iż grzywna wymierzana jest w stawkach dziennych, przy czym, o ile ustawa nie stanowi inaczej, to liczba stawek dziennych nie może być mniejsza niż 5 i nie większa niż 720, zaś wartość jednej stawki waha się od 20 do 100 lir tureckich. Zob. S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 41.

²⁷ *Ibidem*, s. 44.

²⁸ B. Öztürk, M.R. Erdem, *op. cit.*, s. 506.

²⁹ M.E. Artuk, A. Gökçen, C. Yenidünya, *op. cit.*, s. 861; İ. Özgenc, *op. cit.*, s. 766; T. Demirbas, *op. cit.*, s. 611; M. Koca, İ. Üzülmöz, *op. cit.*, s. 521; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksız, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 362.

³⁰ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 42–44.

³¹ Zob. wyrok tureckiego trybunału konstytucyjnego z dnia 8 października 2015 r. (2014/140E, 2015/85K).

2.2. PRZEPADEK PRZEDMIOTÓW ORAZ PRZEPADEK KORZYŚCI MAJĄTKOWEJ

W art. 54 t.k.k. zamieszczono przepadek przedmiotów, zaś w art. 55 tego aktu prawnego uregulowano przepadek korzyści majątkowej³². Tureckiemu prawu karnemu nie jest natomiast znana konfiskata całości mienia: zakaz stosowania tego typu sankcji został wyraźnie podkreślony w art. 38 ust. 10 tureckiej konstytucji³³.

Jeżeli chodzi o przepadek przedmiotów, to do głównych przesłanek jego zastosowania należy zaliczyć:

- objęcie zakresem tej sankcji wyłącznie rzeczy materialnych;
- rzecz będąca przedmiotem przypadku nie może należeć do osoby, która uzyskała i posiada tę rzecz w dobrej wierze³⁴;
- rzecz podlegająca przypadkowi została wykorzystana do przygotowania, usiłowania lub dokonania wyłącznie przestępstwa umyślnego, bądź też została uzyskana w następstwie popełnienia takiego czynu;
- nie jest dopuszczalne w tureckim prawie karnym orzeczenie przypadku rzeczy, która służyła do popełnienia przestępstwa w formie zaniechania obowiązków. Nie zawsze jednak łatwe jest ustalenie, na czym polega działanie, na czym zaś zaniechanie obowiązków. Przykładowo może ulec przypadkowi pojazd, który został wykorzystany w celu ucieczki z miejsca popełnienia przestępstwa, chociaż mogą się w niektórych przypadkach rodzić wątpliwości, czy owa ucieczka miała charakter aktywnego działania, czy też uchylania się od odpowiedzialności karnej³⁵. Ponadto rzecz ulegająca przypadkowi tytułem środka zabezpieczającego nie musi zostać użyta do jego popełnienia, wystarczy, że była do tego przeznaczona³⁶.

Jeżeli rzecz wykorzystana do popełnienia przestępstwa ma ulec przypadkowi, to owo narzędzie czynu karalnego musi posiadać właściwości stwarzające zagrożenie dla zdrowia publicznego lub społecznej moralności (np. użycie przez sprawcę szkodliwych substancji chemicznych, mogących spowodować powszechne zatrucie)³⁷. Decyzja o przypadku rzeczy nie powinna przy tym prowadzić do poważniejszych skutków i większych strat niż sam czyn karalny, który miał zostać zrealizowany, albo został wykonany za pomocą tego narzędzia: musi być tu zachowana odpowiednia proporcja dyktowana zasadą sprawiedliwych orzeczeń karnych. Innymi słowy, przepadek rzeczy musi być współmierny do szkód, które czyn zabroniony,

³² F.S. Mahmutoglu, *op. cit.*, s. 47.

³³ K. Wojciechowska-Litwinek, D. Haftka-Isik, K. Stanek, Ö. Emiroglu, *op. cit.*, s. 77.

³⁴ W treści uzasadnienia do projektu tureckiego kodeksu karnego dobra wiara została wyjaśniona jako sytuacja osoby (właściciela lub posiadacza), która nie ma świadomości popełnienia przestępstwa, z którego pochodzi przedmiot mogący ulec przypadkowi – zob. V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 369. Por. też B. Öztürk, M.R. Erdem, *op. cit.*, s. 516; M. Koca, İ. Üzülmöz, *op. cit.*, s. 532.

³⁵ T. Demirbas, *op. cit.*, s. 614; M. Koca, İ. Üzülmöz, *op. cit.*, s. 531; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 370.

³⁶ F.S. Mahmutoglu, *op. cit.*, s. 47.

³⁷ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 44.

w którym wykorzystano to narzędzie, spowodował lub mógł spowodować³⁸. Na przykład nie wolno skonfiskować zwierzęcia gospodarskiego (zwykle krowy lub konia), które stanowi dla danej osoby faktycznie jedyne źródło dochodu i utrzymania³⁹. W przypadku, gdy narzędzie przestępstwa zaginęło, zostało przez sprawcę komuś przekazane faktycznie lub na podstawie czynności prawnej, względnie uległo np. konsumpcji, wówczas sąd może zarządzić przepadek kwoty pieniężnej z majątku sprawcy do wysokości odpowiadającej wartości rzeczy, która powinna ulec przypadkowi (przepadek ekwiwalentu wartości rzeczy)⁴⁰. Zgodnie z treścią art. 54 ust. 4 t.k.k. przypadkowi może ulec również rzecz, której wytworzenie, posiadanie, używanie, kupno lub sprzedaż stanowi samo w sobie czyn karalny⁴¹. W tureckim prawie karnym takim przestępstwem jest np. posiadanie bez licencji broni palnej oraz narkotyków, które zgodnie z przytoczonym przepisem, tytułem środka zabezpieczającego, mogą ulec przypadkowi.

W przeciwieństwie do przypadku przedmiotów, który od dawna występuje w tureckim prawie karnym, stosunkowo nową regulację stanowi przepadek korzyści majątkowej. Obecnie został rozszerzony zakres majątku sprawcy, który może być objęty przypadkiem korzyści majątkowej⁴². Do podstawowych przesłanek omawianego tu środka należą:

- korzyść majątkowa (materialna) osiągnięta w wyniku czynu karalnego, będąca jego przedmiotem, względnie przewidywana przez sprawcę do osiągnięcia, musi przedstawiać zysk o charakterze gospodarczym, dający się finansowo przekształcić i oszacować;
- przestępstwo, w wyniku którego uzyskana została korzyść, musi mieć charakter umyślny⁴³;
- korzyść gospodarcza nie podlega zwróceniu osobie pokrzywdzonej przestępstwem⁴⁴.

Jeżeli sprawca przestępstwa wyzbył się korzyści majątkowej będącej następstwem tego czynu i uzyskanej w jego wyniku, a mienie tej osoby powiększyło się o nową korzyść majątkową, to również ta wartość, w postaci ekwiwalentu korzyści majątkowej pochodzącej z przestępstwa, może ulec przypadkowi⁴⁵.

³⁸ M.E. Artuk, A. Gökcen, C. Yenidünya, *op. cit.*, s. 876; T. Demirbas, *op. cit.*, s. 615; B. Öztürk, M.R. Erdem, *op. cit.*, s. 516; M. Koca, İ. Üzülmmez, *op. cit.*, s. 532.

³⁹ V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, 371.

⁴⁰ M. Koca, İ. Üzülmmez, *op. cit.*, s. 533; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 371.

⁴¹ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 45.

⁴² V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 372.

⁴³ İ. Özgenc, *op. cit.*, s. 781.

⁴⁴ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 45.

⁴⁵ T. Demirbas, *op. cit.*, s. 616; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 373. Por. też A. Sözüer, *op. cit.*, s. 114–115.

2.3. ŚRODKI ZABEZPIEZAJĄCE STOSOWANE WOBEC OSÓB NIELETNICH

Zgodnie z przepisami tureckiego kodeksu karnego osoby nieletnie, które nie ukończyły 12 roku życia w chwili popełnienia czynu karalnego, nie podlegają odpowiedzialności karnej. Z kolei nieletni, którzy dopuścili się czynu zabronionego o znamionach przestępstwa w granicach pomiędzy 12 a 15 rokiem życia, w zasadzie są uznawani za jednostki zdolne do zawinienia i poniesienia odpowiedzialności karnej, jednakże możliwa jest sytuacja, że w konkretnym przypadku sąd uzna, iż dziecko, które popełniło czyn karalny w wieku pomiędzy 12 a 15 rokiem życia, nie rozumiało jego znaczenia i jest karnie nieodpowiedzialnie. Wówczas jego sytuacja w sferze prawa karnego odpowiada sytuacji prawnej dziecka, które w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończyło 12 roku życia. W obu przypadkach – tj. zarówno wobec nieletnich do 12 roku życia, jak też w stosunku do uznanych za nieodpowiedzialne dzieci w wieku 12–15 lat, sąd może zastosować środki zabezpieczające przewidziane specjalnie względem tej swoistej kategorii „przestępców”⁴⁶.

Treść art. 56 t.k.k. zawiera wyraźnie określenie „Środki zabezpieczające stosowane wobec dzieci”, ale kolejne przepisy kodeksu karnego nie zawierają regulacji tych środków, lecz wspomniany przepis odsyła w tym zakresie do odrębnej ustawy o ochronie dzieci⁴⁷. Ustawa ta w treści art. 5 ust. 1 wyróżnia środki zabezpieczające, które mają za zadanie ochronę oraz wsparcie tych nieletnich, którzy zostali uwikłani przez inne osoby w popełnienie czynów karalnych, a z powodu niewystarczającego stopnia rozwoju dzieci te nie są zdolne do zawinienia i poniesienia odpowiedzialności karnej. Do środków zabezpieczających, stosowanych wobec nieletnich, ustawa o ochronie dzieci zalicza: 1) poradnictwo, 2) kształcenie, 3) opiekę, 4) terapię oraz 5) pomoc w uzyskaniu zakwaterowania.

Poradnictwo dotyczy właściwie nie tyle wsparcia nieletnich sprawców przestępstw, co ich rodziców i opiekunów prawnych. W ramach tego środka rodzicom i opiekunom udziela się informacji na temat skutecznych sposobów rozwiązywania problemów związanych z nieprawidłowym rozwojem dzieci oraz korektą tego stanu rzeczy, co w szczególności dotyczy właściwego procesu kształcenia. Drugi z wymienionych środków (a więc kształcenie) polega na skierowaniu osoby nieletniej do specjalnego ośrodka, w którym odbywa się nauka, kursy zawodowe lub artystyczne, tak by po zakończeniu edukacji nieletni uzyskał pracę lub nawet konkretny zawód. Jeżeli opiekun prawny dziecka z jakichś powodów nie jest w sta-

⁴⁶ Ponadto turecki kodeks karny wyróżnia kategorię nieletnich, którzy dopuścili się przestępstw po ukończeniu 15 roku życia, a przed ukończeniem 18 roku życia. Wobec tych sprawców sąd powinien stosować kary złagodzone ze względu na ich nieukończony rozwój psychofizyczny. Nie można już jednak stosować do nich środków zabezpieczających przewidzianych dla dzieci, a jedynie środki zabezpieczające, które odnoszą się wyłącznie do dorosłych przestępców. Dorosłymi są w tureckim kodeksie karnym osoby, które w chwili czynu zabronionego przez prawo karne miały ukończone 18 lat. Zagadnienie wieku odpowiedzialności karnej reguluje art. 31 t.k.k. Szerzej na ten temat por. S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 29–30; A. Sözüer, *op. cit.*, s. 101.

⁴⁷ Ustawa o ochronie dzieci nr 5395 z dnia 3 lipca 2005 r., opublikowana w dzienniku urzędowym nr 25876 z dnia 15 lipca 2006 r.

nie zadbać o prawidłowy jego rozwój i w następstwie tego nieletni dopuszcza się czynu zabronionego, to wówczas może znaleźć zastosowanie trzeci ze środków, tj. opieka. Polega ona na umieszczeniu nieletniego w specjalnym ośrodku opiekuńczym lub w rodzinie zastępczej. Terapia znajduje zastosowanie wówczas, gdy potrzebna jest okresowa lub nawet długoterminowa opieka medyczna, która może się okazać niezbędna dla ochrony zdrowia psychicznego i fizycznego dziecka: dotyczy to w szczególności tych nieletnich, którzy są uzależnieni od alkoholu lub narkotyków. Podobnie jak pierwszy, również ostatni ze środków wymienionych w ustawie o ochronie dzieci odnosi się do opiekunów nieletnich sprawców czynów karalnych. Polega on na zapewnieniu odpowiedniego zakwaterowania dla prawnych opiekunów takich dzieci, jeżeli ci opiekunowie prawni znajdują się w trudnej sytuacji życiowej, szczególnie wtedy, gdy mają poważne problemy bytowe, stwarzające nawet zagrożenie dla ich życia. Dotyczy to zwłaszcza kobiet w ciąży, które zarazem już wychowują dzieci.

2.4. ŚRODKI ZABEZPIEZAJĄCE STOSOWANE WOBEC PRZESTĘPCÓW CHORYCH PSYCHICZNIE ORAZ UZALEŻNIONYCH OD ALKOHOLU LUB INNYCH SUBSTANCJI ODURZAJĄCYCH

Wobec osób, które dopuściły się czynu karalnego znajdując się w stanie choroby psychicznej, orzekane są środki zabezpieczające o charakterze leczniczym. Na podstawie stosowanych łącznie treści art. 32 ust. 1 oraz art. 57 ust. 1–6 t.k.k. można stwierdzić, że tureckie przepisy karne wyróżniają trzy rodzaje przestępców wykazujących objawy chorób psychicznych: sprawców z tego powodu niepoczytalnych, osoby o poczytalności ograniczonej w stopniu znacznym oraz przestępców o ograniczonej poczytalności, która wszakże nie osiąga poziomu, który można by uznać za znaczny⁴⁸. W przypadku sprawców całkowicie niepoczytalnych oraz uznanych za osoby o poczytalności znacznie umniejszonej, zbliżonej do niepoczytalności, możliwe jest ich umieszczenie w specjalnie utworzonych ośrodkach zamkniętych, których celem jest ich izolacja od społeczeństwa oraz leczenie⁴⁹. Turecki kodeks karny nie określa czasu trwania umieszczenia w takim zakładzie psychiatrycznym: środek ten jest stosowany tak długo, jak długo psychicznie chory sprawca czynu karalnego stwarza zagrożenie dla społeczeństwa albo zagrożenie to w istotnym stopniu nie zostało zmniejszone⁵⁰. Wypuszczenie osoby chorej z zakładu izolacyjno-leczniczego jest możliwe tylko w przypadku wydania przez specjalistów pozytywnej opinii, wskazującej na co najmniej istotne zredukowanie niebezpieczeństwa grożącego ze

⁴⁸ Stosownie do treści art. 32 ust. 1 t.k.k. „Kto z powodu choroby psychicznej nie jest w stanie zrozumieć znaczenia prawnego i konsekwencji swojego czynu lub czyja zdolność pokierowania swoim zachowaniem z tego powodu była znacznie zmniejszona nie podlega karze. Wobec takich osób mogą być jednak stosowane środki zabezpieczające.” Zob. S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 30.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 46.

⁵⁰ İ. Özgenc, *op. cit.*, s. 794.

strony przestępcy⁵¹. Po opuszczeniu zakładu osoba taka może jednak być objęta specjalnym nadzorem, w celu stałego kontrolowania sposobu jej postępowania. Nadzór ten ustanawia prokuratura, natomiast jego wykonaniem zajmują się instytucje administracji zdrowia. Czas trwania tego wolnościowego środka zabezpieczającego nie jest określony ustawowo, jednakże biegli powinni wskazać czas jego realizacji w sformułowanej przez siebie opinii. O przerwaniu tego nadzoru również decyduje sąd w oparciu o pisemną opinię biegłych, jeżeli stwierdzi, że sprawca nie jest już niebezpieczny dla społeczeństwa, ewentualnie zagrożenie to istotnie zostało zredukowane⁵². Zgodnie z treścią art. 57 ust. 5 t.k.k., sprawca, który po opuszczeniu zakładu psychiatrycznego, w czasie realizacji środka wolnościowego (czyli lekarskiej kontroli zachowania) wykazuje objawy zwiększonego zagrożenia dla społeczeństwa, ponownie może zostać umieszczony w zakładzie psychiatrycznym przy wykorzystaniu treści art. 57 ust. 1 t.k.k.⁵³.

Jeżeli przestępca został uznany za sprawcę, który w chwili czynu wykazywał objawy ograniczonej poczytalności (nie osiągającej wszakże stopnia znacznego ograniczenia), to wówczas wobec niego można stosować zarówno kary, jak i środki zabezpieczające przewidziane dla niepoczytalnych, chorych psychicznie sprawców czynów zabronionych. W takim wypadku środek zabezpieczający polega na odbyciu części, a nawet całości wymierzonej kary pozbawienia wolności w warunkach leczniczych zbliżonych w miarę możliwości do internacji sprawców niepoczytalnych – stanowi o tym art. 57 ust. 6 t.k.k.⁵⁴.

Z kolei treść art. 57 ust. 7 t.k.k. obejmuje dość kontrowersyjną regulację odnoszącą się do sprawców, dopuszczających się przestępstw pod wpływem alkoholu lub narkotyków. Mogą być oni poddani terapii odwykowej w warunkach społecznej izolacji, przy czym kuracja trwa do momentu wyleczenia z nałogu. Po uzyskaniu opinii biegłych, wykazującej poprawę zdrowia sprawcy, może on zostać wypusz-

⁵¹ Opinia ta przyjmuje formę raportu przedkładanego sądowi przez Radę Zdrowia istniejącą w zakładzie psychiatrycznym, w którym internowany jest sprawca. Zob. S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 46.

⁵² Stosowanie tego środka leczniczego o charakterze wolnościowym odbywa się w oparciu o przepisy art. 57 ust. 3–4 t.k.k., które stanowią: (ust. 3) „W raporcie Rady Zdrowia powinno się znaleźć stwierdzenie, czy w związku z chorobą psychiczną i rodzajem popełnionego przez sprawcę czynu zabronionego konieczna jest dalsza kontrola lekarska takiej osoby (po opuszczeniu przez nią zakładu psychiatrycznego – przyp. aut.) ze względu na potrzebę ochrony społeczeństwa. W przypadku stwierdzenia takiej potrzeby określa się długość trwania tej kontroli.” (ust. 4): „Lekarską kontrolę na czas określony w raporcie Rady Zdrowia ustanawia prokuratura. W tym okresie osoba poddana kontroli lekarskiej podlega też nadzorowi realizowanemu za pomocą specjalnych urządzeń technicznych i pozostaje do dyspozycji właściwych specjalistów”. Zob. S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 46. Por. A. Sözüer, *op. cit.*, s. 115.

⁵³ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 47.

⁵⁴ Przepis ten stanowi: „W przypadku osoby, która w chwili popełnienia przestępstwa miała zmniejszoną zdolność pokierowania swoim postępowaniem z powodu choroby psychicznej, może ona zostać umieszczona w instytucji terapeutycznej z wysokim stopniem zabezpieczenia. Umieszczenie w takim zakładzie następuje na podstawie raportu Rady Zdrowia istniejącej w zakładzie, do którego zostanie skierowana osoba skazana na karę pozbawienia wolności. Wymierzona kara zostaje odbyta w tym zakładzie terapeutycznym całkowicie lub częściowo. Długość tego środka zabezpieczającego odpowiada długości wymierzonej sprawcy kary pozbawienia wolności”. S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 47. Por. A. Sözüer, *op. cit.*, s. 102.

czony z zamkniętego zakładu leczenia odwykowego⁵⁵. Wspomniana kontrowersja polega na tym, że z zakładu odwykowego wypuszczany jest przestępca uznany w chwili czynu za poczytalnego, jeżeli nastąpi jego poprawa: nie odbywa on zatem kary proporcjonalnej do popełnionego przestępstwa niezależnie od środka zabezpieczającego, a jedynie jest leczony z nałogu w ramach tego środka⁵⁶.

2.5. ŚRODEK ZABEZPIEZAJĄCY ZNAJDUJĄCY ZASTOSOWANIE W STOSUNKU DO RECYDYWISTÓW ORAZ PRZESTĘPCÓW SZCZEGÓLNIENIE NIEBEZPIECZNYCH

Turecki kodeks karny przewiduje możliwość zastosowania tylko jednego wolnościowego środka zabezpieczającego wobec sprawców poczytalnych, którzy stwarzają dla społeczeństwa zagrożenie z tego powodu, że wielokrotnie powracają do popełniania czynów karalnych, a nawet można stwierdzić u nich swoiste nawyknięcie w tym zakresie i profesjonalne trudnienie się przestępczością, co powoduje, że tego typu osoba może zostać uznana za „przestępcę szczególnie niebezpiecznego”⁵⁷.

Powrót do przestępstwa, a więc recydywa, oznacza, że sprawca po upływie pewnego okresu czasu od momentu skazania popełnia kolejny czyn karalny⁵⁸. Ustalenie, że sprawca jest recydywistą w sensie ustawowym, powoduje na gruncie tureckiego prawa karnego trzy istotne następstwa:

- po pierwsze, nie jest to – jak w innych ustawodawstwach – podstawa prawna do obostrzenia kary⁵⁹, natomiast przestępca powrotny podlega specjalnym zasadom wykonywania kary pozbawienia wolności⁶⁰: w szczególności wydłużony jest, w porównaniu z innymi sprawcami przestępstw, okres czasu, po którego upływie recydywista może się ubiegać o przedterminowe zwolnienie z zakładu karnego⁶¹;

⁵⁵ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 47.

⁵⁶ B. Öztürk, M.R. Erdem, *op. cit.*, s. 518.

⁵⁷ Treść art. 58 ust. 1–9 t.k.k., który reguluje omawiany tu rodzaj środka zabezpieczającego nosi tytuł: „Recydywa i szczególnie niebezpieczni przestępcy” i zgodnie z tak sformułowanym tytułem przepis ten nie ogranicza się wyłącznie do regulacji środka zabezpieczającego, ale ma charakter szerszy: zawiera też ustawową definicję recydywy. Artykuł 58 ust. 9 t.k.k. nakazuje stosować przepisy dotyczące recydywistów względem członków zorganizowanych grup przestępczych oraz przestępców z nawyknięcia i przestępców zawodowych (profesjonalnych). Zob. S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 48.

⁵⁸ B. Öztürk, M.R. Erdem, *op. cit.*, s. 520; M. Koca, İ. Üzülmöz, *op. cit.*, s. 541; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 376.

⁵⁹ Do roku 2005, w poprzednim tureckim kodeksie karnym z roku 1926 recydywa stanowiła okoliczność obostrzającą wymiar kary. Zob. S. Tellenbach, *Einführung in das türkische...*, s. 62.

⁶⁰ M.E. Artuk, A. Göken, C. Yenidünya, *op. cit.*, s. 881; İ. Özgenc, *op. cit.*, s. 795; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 376. Por. też wyrok tureckiego Sądu Kasacyjnego z dnia 6 marca 2012 r. (2011/13-384E, 2012/82 K).

⁶¹ Zgodnie z treścią art. 107–108 tureckiego kodeksu postępowania karnego (ustawa z dnia 4 grudnia 2004 r., nr 5271, dziennik urzędowy z dnia 17 grudnia 2004 r., z mocą obowiązującą od dnia 1 czerwca 2005 r.) recydywista może się ubiegać o warunkowe zwolnienie z odbywania terminowej kary pozbawienia wolności po odbyciu 3/4 wymierzonej mu kary (dla porównania, „zwykłemu” więźniowi takie prawo przysługuje po wykonaniu 2/3

- po drugie, jeżeli za drugie z popełnionych przestępstw przewidziane są kary alternatywne, tj. grzywna lub kara pozbawienia wolności, to sąd w przypadku recydywisty powinien obligatoryjnie orzec karę pozbawienia wolności (art. 58 ust. 3 t.k.k.)⁶²;
- po trzecie, wobec przestępców powrotnych państwo stosuje szczególny rodzaj kontroli, w formie środka zabezpieczającego, po opuszczeniu przez nich zakładu karnego. Ustawa jest dość lakoniczna w opisie tego środka: art. 58 ust. 6–7 t.k.k. wskazuje tylko, że środek ten musi zostać orzeczony już w wyroku skazującym i przyjmuje postać „kontrolowanej wolności”, wdrażanej po zakończeniu odbywania kary⁶³. Przepis art. 58 ust. 8 t.k.k. odsyła w zakresie szczegółowego uregulowania tego środka do odrębnej ustawy: tą ustawą jest kodeks postępowania karnego, o czym będzie jeszcze mowa w toku dalszych rozważań.

Aby uznać sprawcę przestępstwa za recydywistę, musi się on dopuścić co najmniej dwóch przestępstw po ukończeniu 18 roku życia – instytucja recydywy nie ma bowiem zastosowania wobec osób młodszych wiekiem. Pierwsze skazanie powinno być zawarte w wyroku prawomocnym, nie ma jednak znaczenia, czy kara wymierzona na podstawie tego orzeczenia miała charakter izolacyjny, czy też nie. Tak więc dla stwierdzenia recydywy wystarczy, że pierwsze, prawomocne skazanie spowodowało wymierzenie sprawcy wyłącznie kary grzywny⁶⁴. Drugie z popełnionych przestępstw może przyjąć formę stadialną zarówno usiłowania, jak i dokonania czynu zabronionego⁶⁵. Ten drugi czyn karalny musi zostać popełniony przed upływem określonego terminu od momentu skazania za pierwsze z przestępstw: mianowicie, jeżeli pierwszy z czynów jest zagrożony karą pozbawienia wolności powyżej 5 lat, to kolejny czyn musi zostać popełniony przed upływem 5 lat od zakończenia wykonywania kary za pierwsze z popełnionych przestępstw, jeżeli zaś za pierwszy z czynów groziła kara grzywny lub kara pozbawienia wolności do lat 5, wówczas kolejne przestępstwo powinno zostać popełnione przed upływem 3 lat od zakończenia wykonywania kary za pierwszy z czynów (art. 58 ust. 2 lit. a i lit. b t.k.k.)⁶⁶.

Pojęcie „przestępcy szczególnie niebezpiecznego” oznacza sprawców dopuszczających się czynów karalnych w wyniku chronicznego nawyku podejmowania działań kryminalnych (przestępcy z nawyknięcia), tych, którzy zawodowo trudnią

kary). Z kolei jeżeli przestępca powrotnemu wymierzono karę dożywotniego pozbawienia wolności, może się on ubiegać o skrócenie jej realizacji po 33 latach (inni skazani – po 24 latach odbywania tej kary). Jeżeli natomiast recydywista został skazany na obostrzoną karę dożywotniego pozbawienia wolności, wówczas prawo ubiegania się o wcześniejsze zwolnienie z więzienia przysługuje mu po warunkiem odbycia minimum 39 lat tej kary (więzień niebędący recydywistą może się starać o skrócenie tej kary po minimum 30 latach pobytu w zakładzie karnym). Zob. A. Sözüer, *op. cit.*, s. 111.

⁶² S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 48.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ M.E. Artuk, A. Gökcen, C. Yenidünya, *op. cit.*, s. 892; M. Koca, İ. Üzülmmez, *op. cit.*, s. 544; İ. Özgenc, *op. cit.*, s. 796; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksız, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 376.

⁶⁵ M. Koca, İ. Üzülmmez, *op. cit.*, s. 548; M.E. Artuk, A. Gökcen, C. Yenidünya, *op. cit.*, s. 895; İ. Özgenc, *op. cit.*, s. 798; T. Demirbas, *op. cit.*, s. 630; B. Öztürk, M.R. Erdem, *op. cit.*, s. 527; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksız, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 378.

⁶⁶ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 48.

się działalnością sprzeczną z prawem (przestępcy zawodowi), jak również członków organizacji przestępczych, których celem jest dopuszczanie się przestępstw (przestępcy zorganizowani)⁶⁷. Te trzy kategorie sprawców są uznawane za szczególnie niebezpiecznych przedstawicieli świata przestępczego, ponieważ z jednej strony wykazują oni zazwyczaj stałą tendencję do naruszania prawa, a po drugie, mają większe możliwości w tym zakresie, w porównaniu do innych, „zwykłych” kategorii przestępców⁶⁸. Podobnie jak w przypadku recydywistów, ustalenie, że dana osoba może zostać zaliczona do kategorii przestępców szczególnie niebezpiecznych nie pociąga za sobą obostrzenia kary, natomiast sprawcy tego rodzaju odbywają karę pozbawienia wolności w specjalnym reżimie. Stosownie zaś do treści art. 58 ust. 9 t.k.k. również wobec omawianej kategorii sprawców przewidziano analogiczny rodzaj kontroli ich zachowania po odbyciu kary w warunkach wolnościowego środka zabezpieczającego, jak ma to miejsce w przypadku recydywistów. Wspomniany środek zabezpieczający, zgodnie z treścią art. 108 ust. 4 tureckiego kodeksu postępowania karnego nie może trwać krócej niż rok. Sąd może następnie przedłużać czas tego nadzoru nad recydywistą lub osobą uznaną za przestępcę szczególnie niebezpiecznego, ale kolejne przedłużenia nie mogą przekroczyć granicy 5 lat (art. 108 ust. 6 tureckiego kodeksu postępowania karnego). W okresie nadzoru nad przestępcami powrotnymi i szczególnie niebezpiecznymi sąd może nakładać na te osoby różne obowiązki zachowania przewidziane prawem. Jeżeli recydywista (względnie przestępca szczególnie niebezpieczny) nie będzie się stosował do tych obowiązków, wówczas sąd może wymierzyć mu karę od 15 dni do 3 miesięcy pozbawienia wolności, która odbywana jest w zakładzie karnym.

Turecki kodeks karny zawiera przy tym ustawowe definicje wymienionych typów przestępczych. Za przestępcę z nawyknięcia uznawany jest ten, kto w ciągu jednego roku popełni co najmniej dwa razy przestępstwo umyślne, tego samego rodzaju, przy czym wystarczy przypisanie obu tych czynów sprawcy, natomiast nie jest konieczne, aby za oba te przestępstwa ów sprawca został skazany (art. 6 ust. 1 lit. h t.k.k.)⁶⁹. Zgodnie z treścią art. 6 ust. 1 lit. i t.k.k. za przestępcę zawodowego może być uznana osoba, która w sposób stały, wykazując w tym zakresie przyzwyczajenie, zdobywa środki do życia w wyniku popełniania czynów karalnych, traktując ten tryb życia jak zawód, a więc – można dodać za ustawą – jego działalność przestępcza ma charakter profesjonalny⁷⁰. Aby ustalić te okoliczności faktyczne, powinno się poddać wcześniej obserwacji styl życia i działalność przestępczą takiej osoby⁷¹.

⁶⁷ V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 380. Turecki kodeks karny wyróżnia dwie kategorie takich organizacji: w art. 220 tej ustawy wymienia się karalność przynależności do („zwykłej”), zorganizowanej grupy przestępczej, natomiast w art. 314 t.k.k. penalizacji poddano udział w zorganizowanej grupie przestępczej mającej charakter zbrojny, która zagraża bezpieczeństwu państwa lub porządkowi konstytucyjnemu. Zob. S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 141–144 oraz s. 199.

⁶⁸ V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 380.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 381; S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 15–16.

⁷⁰ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 16.

⁷¹ V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 382; T. Demirbas, *op. cit.*, s. 623.

Do trzeciej kategorii sprawców szczególnie niebezpiecznych należą członkowie zorganizowanych ugrupowań przestępczych. Stosownie do treści art. 6 ust. 1 lit. j t.k.k. za członka organizacji przestępczej może zostać uznana osoba, która taką organizację zakłada, kieruje nią lub też samodzielnie bądź z innymi członkami tej organizacji, w ramach jej działalności, popełnia przestępstwo⁷².

2.6. WYDALENIE OBCOKRAJOWCÓW Z TERYTORIUM TURCJI

Jeżeli obcokrajowiec dopuści się przestępstwa na terenie Turcji⁷³, to taka osoba po odbyciu kary pozbawienia wolności lub po uzyskaniu warunkowego z niej zwolnienia, może zostać wydalona z kraju⁷⁴. Ustawa nie wskazuje, po jakim czasie zakaz wjazdu na teren Turcji zostaje uchylony, stąd można uznać, że ma on charakter bezterminowy. Zgodnie z treścią art. 59 t.k.k. do wydania takiego orzeczenia potrzebne jest uzyskanie pozytywnej opinii ministerstwa spraw wewnętrznych⁷⁵. Z tego powodu niekiedy w doktrynie wydalenie obcokrajowca uznawane jest w istocie rzeczy za rodzaj sankcji typu administracyjnego⁷⁶. Pod uwagę brane jest obywatelstwo, jakie sprawca posiadał w chwili dokonania czynu zabronionego. Omawiany środek zabezpieczający nie ma natomiast zastosowania wobec osób posiadających obywatelstwo tureckie: podkreśla to treść art. 23 ust. 5 tureckiej konstytucji, stanowiącego, iż „Żaden obywatel nie może być wydalony bądź pozbawiony prawa wjazdu na terytorium kraju”⁷⁷. Stąd też, jeżeli sprawca przestępstwa po dokonaniu czynu przestępczego, a przed momentem osądzenia uzyskał obywatelstwo tureckie, to omawiany tu środek zabezpieczający nie może być wobec niego orzeczony i wykonany.

2.7. ŚRODKI ZABEZPIECZAJĄCE ZNAJDUJĄCE ZASTOSOWANIE W STOSUNKU DO OSÓB PRAWNYCH

Tureckie prawo karne nie przewiduje nakładania kar na osoby prawne, ponieważ u podstaw kary (inaczej niż w przypadku środków zabezpieczających) leży idea odpowiedzialności na podstawie osobistej winy, właściwej tylko w przypadku osób fizycznych⁷⁸. Podobnie jak w prawie polskim, również unormowania tureckie nie zawierają konstrukcji popełniania przestępstw przez osoby prawne. Można nato-

⁷² S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 16.

⁷³ Czyn ten może polegać zarówno na działaniu, jak też może przybrać postać zaniechania, ale bezwzględnie musi być to czyn umyślny. Zob. B. Öztürk, M.R. Erdem, *op. cit.*, s. 536; M. Koca, İ. Üzülmöz, *op. cit.*, s. 557.

⁷⁴ Środek ten nie ma zastosowania, jeżeli sprawca został skazany wyłącznie na karę grzywny. Zob. B. Öztürk, M.R. Erdem, *op. cit.*, s. 536; M. Koca, İ. Üzülmöz, *op. cit.*, s. 556; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 383.

⁷⁵ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, s. 49.

⁷⁶ İ. Özgenc, *op. cit.*, s. 809.

⁷⁷ V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, s. 383; K. Wojciechowska-Litwinek, D. Haftka-Isik, K. Stanek, Ö. Emiroğlu (tłum.), *op. cit.*, s. 68.

⁷⁸ S. Tellenbach, *Zum neuen türkischen...*, s. 83.

miast stosować wobec osób prawnych środki zabezpieczające przewidziane w treści art. 60 ust. 1–4 t.k.k., do których należą: odebranie stosownych pozwoleń w zakresie prowadzonej działalności, jak również przepadek przedmiotów i przepadek korzyści majątkowych⁷⁹. Aby możliwe było zastosowanie środka zabezpieczającego w stosunku do osoby prawnej, osoba fizyczna musi popełnić na jej rzecz lub w jej interesie przestępstwo umyślne – nie wystarczy dopuszczenie się nieumyślnego czynu zabronionego⁸⁰. Następstwo tego czynu osoby fizycznej może być dwójakiego rodzaju: mianowicie, jeżeli osoba prawna prowadzi swoją działalność na podstawie pozwolenia instytucji publicznej, to popełnienie przestępstwa przez jej przedstawiciela jest traktowane jako nadużycie tego pozwolenia, które może zostać cofnięte⁸¹. Możliwa jest też sytuacja, iż czyn osoby fizycznej popełniony na rzecz osoby prawnej przyniesie jej bezprawnie uzyskaną korzyść finansową – wówczas sąd powinien zastosować przepadek przedmiotów lub przepadek korzyści majątkowej uzyskanych w wyniku naruszenia prawa. Środki zabezpieczające mogą znaleźć zastosowanie zarówno w stosunku do przedsiębiorstw państwowych, jak też jednostek organizacyjnych należących do osób prywatnych – aby jednak było to możliwe, to w konkretnym przepisie części szczególnej tureckiego kodeksu karnego musi się znajdować wyraźne zastrzeżenie, że w wyniku popełnienia danego czynu przestępczego zawartego w takim przepisie, mogą być zastosowane środki zabezpieczające wobec osób prawnych. Podkreślenia wymaga, że decyzja sądu o nałożeniu na osobę prawną środka zabezpieczającego nie może prowadzić do poważniejszych konsekwencji dla takiej jednostki organizacyjnej, przewyższających szkody, które zostały wyrządzone przez czyn karalny, będący podstawą zastosowania środka zabezpieczającego⁸². To założenie w doktrynie jest określane jako zasada współmierności stosowania środków zabezpieczających wobec osób prawnych⁸³.

3. PODSUMOWANIE

Na podstawie przedstawionych tu treści można sformułować następujące uwagi ogólne i wnioski.

Przede wszystkim należy zauważyć, że (relatywnie) nowy, turecki kodeks karny z 2004 r. nie tylko zachował poszczególne formy środków zabezpieczających występujące w poprzednim kodeksie karnym z 1926 r., ale dodatkowo jeszcze rozszerzył ich zakres, m.in. w stosunku do recydywistów i przestępców szczególnie niebezpiecznych, czemu towarzyszyło uprzednie zniesienie kary śmierci oraz wykreśle-

⁷⁹ S. Tellenbach, *Das türkische Strafgesetzbuch...*, 49.

⁸⁰ V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, 385.

⁸¹ M.E. Artuk, A. Gökçen, C. Yenidünya, *op. cit.*, s. 898; T. Demirbas, *op. cit.*, s. 635; B. Öztürk, M.R. Erdem, *op. cit.*, s. 535; V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, 384.

⁸² V.Ö. Özbek, K. Doğan, P. Bacaksiz, İ. Tepe, *op. cit.*, 386.

⁸³ M.E. Artuk, A. Gökçen, C. Yenidünya, *op. cit.*, s. 899. W szczególności orzekając środek zabezpieczający w stosunku do osoby prawnej sąd musi uwzględnić, czy decyzja o odebraniu pozwoleń dotyczących działalności takiego podmiotu nie spowoduje zwolnienia z pracy i bezrobocia dużej liczby osób – zob. T. Demirbas, *op. cit.*, s.635; M. Koca, İ. Üzülmöz, *op. cit.*, s. 558.

nie recydywy z katalogu okoliczności wpływających na nadzwyczajne obostrzenie kary⁸⁴. Środki te mają różnorodny charakter: większość z nich orzeka sąd, ale np. zakaz korzystania z określonych uprawnień przybiera też postać prawnego skutku skazania na karę, część z nich ma charakter izolacyjny, część zaś przybiera postać wolnościową, czas trwania pewnej ich kategorii jest z góry nieoznaczony, długość realizacji innych jest z kolei uzależniona od długości jednocześnie wymierzonej kary lub wyznaczana przez organ administracyjny (zespół biegłych). Środki te w określonych okolicznościach uzupełniają wymierzone wobec sprawców kary, w innych zaś te kary zastępują. Właściwy dla prawa tureckiego jest brak możliwości orzekania tych środków w czasie odbywania kary lub innego środka zabezpieczającego – w tym zakresie przepisy tureckie są dużo bardziej przejrzyste i wydają się mniej skomplikowane od analogicznych uregulowań zawartych w polskim kodeksie karnym.

Konstrukcja środków zabezpieczających w prawie tureckim ma charakter synkretyczny – autorzy tej regulacji korzystali z różnych rozwiązań przewidzianych w poszczególnych ustawodawstwach europejskich. Przykładowo, ujmowanie środków stosowanych względem nieletnich, nieodpowiedzialnych karnie sprawców czynów karalnych jako środków zabezpieczających, jak również zaliczanie do tej kategorii sankcji przypadku przedmiotów oraz przypadku korzyści majątkowej w stosunku do przestępców poczytalnych jest charakterystyczne zarówno dla prawa włoskiego, jak i dla prawa francuskiego⁸⁵. W obowiązującym nadal włoskim kodeksie karnym z 1930 r. występuje środek zabezpieczający, polegający na wydaleniu cudzoziemca z terytorium państwa⁸⁶. Realizacja zaś wolnościowych, postpenalnych środków zabezpieczających wobec recydywistów w postaci specjalnego nadzoru (*Führungsaufsicht*), występuje w niemieckim prawie karnym⁸⁷. Charakterystyczne dla tureckiego prawa karnego jest natomiast traktowanie jako środków zabezpieczających sankcji nakładanych przez sąd na osoby prawne – konstrukcję taką należy uznać za bardziej poprawną od analogicznej instytucji kar przewidzianych w polskiej ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych⁸⁸: istota kary, jak słusznie zauważa się w nauce tureckiego prawa karnego, wiąże się ze stwierdzeniem indywidualnej winy człowieka, w związku z czym kara kryminalna nie powinna być nakładana na jednostkę o charakterze organizacyjnym. Być może ujmowanie w polskim prawie sankcji nakładanych na podmioty zbiorowe jako kar wynika ze względów funkcjonalnych: bardzo ważne znaczenie mają tu przecież surowe kary pieniężne, które mogą być stosowane wobec osób prawnych, a które trudno byłoby

⁸⁴ Okoliczność tę należy poddać pod szczególną uwagę tym (raczej nielicznym) przedstawicielom doktryny polskiego prawa karnego, którzy uważają, iż środki zabezpieczające należy wyprowadzić poza zakres prawa karnego.

⁸⁵ Por. P. Chrzczonowicz, *Francuskie prawo karne*, [w:] A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Filar, P. Girdwoyń, *Prawo karne i wymiar sprawiedliwości państw Unii Europejskiej*, Toruń 2007, s. 92–93; M. Filar, *Włoskie prawo karne*, [w:] A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Filar, P. Girdwoyń, *Prawo karne i wymiar sprawiedliwości państw Unii Europejskiej*, Toruń 2007, s. 185–190.

⁸⁶ M. Filar, *Włoskie prawo karne...*, s. 186.

⁸⁷ Zob. np. § 67d ust. 3 i 4 niemieckiego kodeksu karnego. Por. G. Kett-Straub, H. Kudlich, *Sanktionenrecht*, München 2017, s. 238.

⁸⁸ Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, tj. Dz.U. z 2018 r. poz. 703.

zakwalifikować jako postaci środków zabezpieczających. Ten dylemat nie jest znany ustawodawstwu tureckiemu, które do środków zabezpieczających wdrażanych w stosunku do osób prawnych zalicza wyłącznie odebranie im określonych uprawnień (koncesji) oraz zastosowanie przepadku przedmiotów i korzyści majątkowych.

Stosowanie środków zabezpieczających na gruncie prawa tureckiego podlega przy tym dość istotnym ograniczeniom. Środki w postaci zakazu korzystania z określonych uprawnień, przepadku przedmiotów i korzyści majątkowej, wydalenia obcokrajowców z terytorium Turcji oraz środki znajdujące zastosowanie wyłącznie w stosunku do osób prawnych mogą być orzekane tylko w przypadku dopuszczenia się przez sprawców przestępstw umyślnych. Z kolei względem przestępców niepoczytalnych można wdrożyć wyłącznie środki lecznicze – zarówno izolacyjne, jak i wolnościowe – natomiast turecki kodeks karny nie zna odpowiedników polskich tzw. administracyjnych środków zabezpieczających. Wspomniane zaś środki lecznicze wdrażane wobec osób niepoczytalnych oraz o poczytalności ograniczonej, znajdują zastosowanie tylko wówczas, gdy przyczyną wyłączenia lub ograniczenia rozumienia znaczenia czynu bądź pokierowania postępowaniem jest choroba psychiczna, co – jak można sądzić – wyłącza ich realizację w stosunku do takich jednostek, u których wyłączenie lub ograniczenie poczytalności było następstwem np. upośledzenia umysłowego czy poważnie nasilonych zaburzeń preferencji seksualnych.

Uwagę zwraca również brak szczególnie rozbudowanego w tureckim kodeksie karnym katalogu zasad ogólnych dotyczących wdrażania środków zabezpieczających. Zastosowanie mają tu właściwie dwie reguły ogólne: zasada legalizmu (tj. środek zabezpieczający musi być w chwili dokonania czynu zabronionego uregulowany w akcie prawnym rangi – co najmniej – ustawy) oraz zasada proporcjonalności (stosowany środek zabezpieczający nie powinien prowadzić do większych, szeroko rozumianych szkód, niż czyn karalny, który stanowi przyczynę stosowania tego środka). Może natomiast nieco dziwić, że w nowym tureckim kodeksie karnym nie poddano regulacji wielu istotnych zagadnień, które od lat nurtują przedstawicieli doktryny prawa karnego w poszczególnych państwach europejskich, a mianowicie kwestii odnoszenia względem środków zabezpieczających m.in. zasady „*lex retro non agit*” czy instytucji amnestii, prawa łaski, jak również przedawnienia karalności przestępstwa. Jest to sytuacja analogiczna do równie lakonicznych w tym względzie, unormowań zawartych w polskim kodeksie karnym z 1997 r.

BIBLIOGRAFIA

- Artuk M.E., *Sicherungsmaßnahmen*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2010, vol. XIV, nr 2 (www.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/14_2_8.pdf).
- Artuk M.E., Gökçen A., Yenidünya C., *Çeza Hukuku Genel Hükümler*, 8. wydanie, wydawnictwo Adalet, Ankara 2014.
- Chrzczonowicz P., *Francuskie prawo karne*, [w:] Adamski A., Bojarski J., Chrzczonowicz P., Filar M., Girdwoyń P., *Prawo karne i wymiar sprawiedliwości państw Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 2007.

- Dağasan Z., *Von der Sünde zur Strafrecht – Strafrechtstheorie in der türkischen Rezeptions – und Kodifikationsgeschichte*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt:3 Sayı:1 Yıl 2012, s. 384 (www.dergipark.gov.tr/download/article-file/208413).
- Demirbaş T., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. wydanie, wydawnictwo Seckin, Ankara 2013.
- Filar M., *Prawo karne we Włoszech*, [w:] Frankowski S. (red.), *Prawo karne niektórych państw Europy Zachodniej*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1982.
- Filar M., *Włoskie prawo karne* [w:] Adamski A., Bojarski J., Chrzczonowicz P., Filar M., Gir-dwoyń P., *Prawo karne i wymiar sprawiedliwości państw Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 2007.
- Kett-Straub G., Kudlich H., *Sanktionenrecht*, Wydawnictwo C.H. Beck, München 2017.
- Huntington S.P., *Zderzenie cywilizacji*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza S.A., War-szawa 2006.
- Koca M., Üzülmez İ., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2. wydanie, wydawnictwo Seckin, Ankara 2009.
- Mahmutoglu F.S., *Das neue türkische Strafgesetzbuch*. Allgemeiner Teil, Annales 2006, rocznik XXXVIII, nr 55, s. 35 (www.dergipark.gov.tr/download/article-file/6964).
- Özbek V.Ö., Doğan K., Bacaksız P., Tepe İ., *Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler*, 8. wydanie, wydawnictwo Seckin, Ankara 2017.
- Özgenç İ., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 10. wydanie, wydawnictwo Seckin, Ankara 2014.
- Öztürk B., Erdem M.R., *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 16. wydanie, wydawnictwo Seckin, Ankara 2016.
- Sözüer A., *Die Reform des türkischen Strafrechts*, „Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissen-schaft“ (ZStW) 2007 nr 3.
- Tellenbach S., *Einführung in das türkische Strafrecht*, wydawnictwo Edition Iuscrim, Freiburg im Breisgau 2003 (www.mpicc.de/files/pdf1).
- Tellenbach S., *Zum neuen türkischen Strafgesetzbuch*, Konrad Adenauer Stiftung – Auslandsin-formation (KAS) 2005 nr 4 (www.kas.de/wf/doc/kas_6625-544-1-30.pdf).
- Tellenbach S., *Das türkische Strafgesetzbuch*. Deutsche Übersetzung und Einführung, wydaw-nictwo Duncker & Humblot, Berlin 2008.
- Wojciechowska-Litwinek K., Haftka-Isik D., Stanek K., Emiroğlu Ö. (autorzy tłumaczenia), Leżański T. (wstęp), *Konstytucja Republiki Tureckiej (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası)*, Wydaw-nictwo Sejmowe, Warszawa 2013.

ŚRODKI ZABEZPIEZAJĄCE W TURECKIM PRAWIE KARNYM

Streszczenie

Niniejszy artykuł zawiera omówienie zarówno ogólnej konstrukcji normatywnej, jak i ana-lizę przepisów odnoszących się do poszczególnych postaci środków zabezpieczających na tle regulacji pozostałych sankcji zawartych w obowiązującym, tureckim kodeksie karnym z dnia 26 września 2004 r. Odwołano się w tym zakresie również do innych tureckich aktów prawnych, w tym do konstytucji tego państwa z 1982 r., poprzednio obowiązującego kodeksu karnego z 1926 r. oraz ustawy o ochronie dzieci z 2005 r. Publikacja zawiera również wskazanie uregulowań karnych innych państw, na których pośrednio wzorowano się, tworząc tureckie przepisy o środkach zabezpieczających, zagadnienie ogólnych zasad, którym podporządko-wane jest orzekanie środków zabezpieczających w tureckim kodeksie karnym, przedstawienie różnic pomiędzy karami a środkami zabezpieczającymi, interpretację poszczególnych uregulo-

wań poświęconych tym sankcjom oraz kształtujące się na tej podstawie wnioski, które mogą mieć istotne znaczenie dla polskiej nauki prawa karnego w omawianym zakresie.

Słowa kluczowe: środki zabezpieczające, kary, prawo tureckie

PREVENTIVE MEASURES IN TURKISH CRIMINAL LAW

Summary

This article discusses the general normative structure as well as the analysis of the regulations concerning particular preventive measures at the background of the other regulations concerning particular sanctions included in the existing Turkish Criminal Code dated 26th September 2004. Other Turkish legal acts, including the Turkish constitution of 1982, the previous Criminal Code of 1926 and the Children Protection Act of 2005, have also been referenced in this article. The publication also contains the indication of criminal legislation of other countries which, indirectly, served as reference for the Turkish regulations concerning the preventive measures, the aspect of the general rules to which the ordering of preventive measures in the Turkish criminal code is subordinate, presenting the differences between penalties and preventive measures, the interpretation of particular sanctions and the resulting conclusions, which can be crucial to the Polish criminal law studies.

Keywords: preventive measures, penalties, Turkish law

Cytuj jako:

Inci O., Góralski P., *Środki zabezpieczające w tureckim prawie karnym Preventive [Measures in Turkish Criminal Law]*, „Ius Novum” 2019 (Vol. 13) nr 1, s. 192–211. DOI: 10.26399/iusnovum.v13.1.2019.11/o.inci/p.goralski

Cite as:

Inci, O., Góralski, P. (2019) 'Preventive Measures in Turkish Criminal Law'. *Ius Novum* (Vol. 13) 1, 192–211. DOI: 10.26399/iusnovum.v13.1.2019.11/o.inci/p.goralski